

[Ministeren for handel, industri og søfart.]

lade mig at anbefale forslaget om forlængelse af vareforsyningsloven til det høje tings velvillige behandling.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg vedrørende tillægsbevillingsforslagets behandling og finansudvalgets arbejdsform.

Valgt blev: *Gustav Pedersen, Bundvad, Einer-Jensen, Holger Eriksen, Leonhard Hansen, Poul Hansen (Kalundborg), Poul Hansen (Svendborg), Kolbjørn, Jensen-Brobj, N. Chr. Christensen, Damsgaard, Arnth Jensen, Thorkil Kristensen, Ole Bjørn Kraft, Halfdan Hendriksen, Aksel Møller og Bertel Dahlgaard.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om måling af skibe og forslag til lov om ændring i lov om skibes registrering.

Valgt blev: *M. Larsen, Poul Hansen (Svendborg), Peter Jørgensen, Evald Kristensen, Johs. E. Larsen, Wiggo Larsen, Mørk, Peter Nielsen, Niels Eriksen, Henry Christensen, Damsgaard, Conrad Kofoed, Anker Lau, Baagø-Hansen, Foss, Adolph Sørensen og A. C. Normann.*

Formanden: Jeg skal lade dagsordenens punkter 3 og 4 udgå.

Man gik da til:

Første behandling af forslag til lov om tilsyn med monopol og konkurrencebegrænsning.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 33; fremsættelsen findes i tidenden sp. 21).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Poul Hansen (Kalundborg): Det foreliggende lovforslag er et genfremsat forslag. Vi havde en ret omfattende debat om lovforslaget i sidste folketingsår; vi kan vel

sige, at vi er midt i udvalgsarbejdet om forslaget, og derfor vil jeg ikke finde det rigtigt ved denne lejlighed at indlede en ny stor debat. Derimod vil jeg finde det rimeligt at henvise de ærede medlemmer til den omfangsrige beretning, som er afgivet af udvalget, og som i form af besvarelser af spørgsmål fra udvalget indeholder et ganske stort og værdifuldt supplerende materiale til belysning af de problemer, hvis løsning lovforslaget tager sigte på. Der er vel nok yderligere oplysninger at fremskaffe og endnu en del drøftelser at føre i udvalget, men jeg mener, at vi må være så langt fremme, at der er godt håb om, at vi kan nå at gøre lovforslaget færdigt i udvalget, så det også kan blive færdigbehandlet her i det høje ting i god tid før den nuværende prislovs udløb den 31. marts 1955, således at vi kan opfylde den højtærede handelsministers ønske i så henseende.

Foruden på det oplysningsmateriale, som foreligger i den beretning, jeg nævnte, vil jeg også gerne henlede opmærksomheden på, at der i den seneste tid er fremkommet et par skrifter, der også omhandler disse problemer. Det ene er et skrift af professor Vinding Kruse: „Trustkommissionens betænkning og lovforslaget om tilsyn med monopol og konkurrencebegrænsning“, udgivet af Grosserer-Societetets Komité. Jeg har ikke studeret dette skrift særlig grundigt, men jeg har dog kigget det igennem og må sige, at navnlig på baggrund af den ret skarpe kritik, som professoren retter imod lovforslaget og imod trustkommissionens betænkning, er jeg ikke særlig imponeret af det resultat, som professor Vinding Kruse kommer til, og som jo nærmest går ud på, at tingene skal have deres forblivende ved den nuværende tilstand.

Det andet skrift, jeg vil nævne, er trustkommissionens betænkning nr. 4, der omfatter den såkaldte planglasbranche, d. v. s. import, produktion og omsætning af spejlglas, vinduesglas og lignende glassorter. Det er ikke min hensigt at referere denne betænkning, men jeg synes, at den for det snævert afgrænsede område, som den omhandler, giver en række oplysninger, der viser, hvor stærkt de foreteelser, som lovforslaget tager sigte på, kan florere selv på et ganske smalt område. Her møder vi problemer som importreguleringens betydning,

[Poul Hansen (Kalundborg).]

monopoldannelse, handelsaftaler og andre aftaler og neutraliseret konkurrence. Jeg bærer også denne betænkning som en bekræftelse på nødvendigheden af en lovgivning som den, vi her behandler, og jeg læser den som et nyt tegn på den ejendommelige modsætning, man kan finde mellem de samme kredses — jeg havde nær sagt: officielle hyldest og lovsang til den frie konkurrence og samtidig de faktiske bestræbelser for at sætte den samme frie konkurrence ud af spillet. Jeg vil altså gerne henlede opmærksomheden på disse ting, som vel også må indgå i overvejelserne i det udvalgsarbejde, som skal finde sted.

Mit parti kunne, da den højtærede handelsministers lovforslag i sidste folketingsår var til første behandling, give det fuld tilslutning, og det kan vi naturligvis også ved denne lejlighed. Hvad der hidtil er kommet frem under udvalgsarbejdet, kan måske nok give anledning til klagende ændringer vedrørende forskellige enkeltheder, men der er ikke fremkommet noget, som kan få os til at fravige den opfattelse, at lovforslagets hovedprincipper er rigtige; det materiale, der hidtil er kommet frem for os, har tværtimod været en bekræftelse på, at disse hovedprincipper bør gennemføres.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til fortsat velvillig udvalgsbehandling.

Thorkil Kristensen: Der er ingen grund til i dag at gentage den principielle debat, vi havde her ved lovforslagets første behandling i fjor — jeg tillader mig at henvise til de bemærkninger, jeg dengang fremsatte.

Siden da har vi i udvalget foretaget en grundig gennemgang af lovforslaget. På grundlag heraf har vi stillet en lang række spørgsmål til den højtærede handelsminister; vi har også fået svar på disse spørgsmål, og ved folketingsårets udgang var vi færdige med at gennemgå disse besvarelser. Når vi er færdige med det, er det tanken, at vi skal have et samråd med den højtærede handelsminister, og før vi har haft dette samråd, er det formentlig ikke muligt at gå til enkeltheder med hensyn til bedømmelsen af de erfaringer, vi har indhøstet i den tid, udvalget har siddet. Jeg tror, vi ved dette samråd bl. a. kan få belyst både den prak-

sis, priskontrollen hidtil har fulgt, og den praksis, det er tanken at det nye monopoltilsyn skal følge efter gennemførelsen af den lov, som kommer ud af vore forhandlinger. Jeg finder anledning til igen at understrege, at uanset hvilken ordlyd de enkelte paragraffer måtte få tilsidst, kan der ikke være tvivl om, at den praksis, som de pågældende kontrolmyndigheder gennemfører, i virkeligheden i mange tilfælde er fuldt så vigtig som selve lovforslagets tekst; det følger jo af, at så mange af de afgørelser, der skal træffes, er af skønmæssig karakter, hvorved lovens praktisering får en meget stor betydning.

Jeg skal ikke gå meget ind på de oplysninger, vi har fået, men vil, som den ærede socialdemokratiske ordfører, henvise til den udsendte beretning med det meget store materiale.

Det forekommer mig, at det, som vi vedrørende et vigtigt spørgsmål, nemlig domstolens prøvelsesret, har fået at vide — jeg tænker her navnlig på professor Poul Andersens responsum — tyder på, at det var rigtigt, når vi i fjor havde den opfattelse, at den begrænsning af prøvelsesretten, som er fastsat i § 19, stk. 6, ikke er holdbar eller realistisk. Det må sikkert — som professor Poul Andersen siger — være domstolene selv, der drager grænsen for deres prøvelsesret, idet man ikke kan drage nogen skarp skillelinie mellem retsspørgsmål og skønsspørgsmål. Det mest afgørende problem i denne lovgivning er imidlertid sikkert, om man, således som det er foreslået for visse områder, skal gå over til, at aftaler principielt er forbudt, medens de ved dispensation kan blive tilladt i visse tilfælde. Det er jo det omvendte af det grundprincip, man har i dag, hvor aftaler principielt er tilladt, men hvor der kan gribes ind, når de skønnes at være skadelige i henhold til lovens kriterier. Det forekommer mig ikke, at det gennem det materiale, vi hidtil har fået, er godtgjort, at det skulle være påkrævet på alle de områder, hvor det er foreslået, at gå over til forbud som en principiel grundregel. Må jeg specielt om eksklusivaftaler o. lign., som er behandlet i lovforslagets § 10, sige, at det materiale, vi har fået, efter min mening tyder på, at domstolene på dette punkt kan komme ret langt ved at anvende almindelige retsgrundsætninger. Det er jo i sig selv vær-

[Thorkil Kristensen.]

difuldt at få konstateret, at vore domstole har denne mulighed, og som jeg vistnok sagde i fjor, er det altid ønskeligt i et demokrati at styrke domstolenes stilling.

Hvad angår det store spørgsmål om bruttoprissystemet, de faste bruttopriser, har vi jo fået et vist materiale; men heller ikke her forekommer det mig der foreligger en sådan dokumentation, at vi er parat til at foretage en bedømmelse; men jeg venter ved det kommende samråd med den højtærede handelsminister at få dette spørgsmål nærmere belyst. Navnlig synes jeg ikke, det endnu er afklaret, hvorvidt der er naturlig tendens i retning af, om bruttoprissystemet bliver mere udbredt eller mindre udbredt, eller om der måske, hvad visse ting kunne tyde på, er en tendens bort fra de bundne bruttopriser til vejledende bruttopriser; men det må vi jo have nærmere klaret, og jeg venter, at det kommende samråd og de kommende drøftelser i udvalget vil belyse disse spørgsmål. Jeg skal derfor ikke lægge mig fast på noget standpunkt, men kun sige: der må naturligvis, før man beslutter sig til at foretage principielle ændringer, være en grundig dokumentation for, at erfaringerne tyder på, at dette er ønskeligt, for har man begået en fejl ved at ændre et lovforslag, er det altid vanskeligt at komme tilbage igen.

Jeg skal slutte med ligesom i fjor at opfordre til en fordomsfri drøftelse i udvalget.

Wekop: Heller ikke jeg skal ved denne lejlighed komme ind på lovforslagets enkeltheder eller prøve på at genoplive den debat, der fandt sted i januar måned ved førstebehandlingen dengang. Da den højtærede minister imidlertid mener, at det materiale, der er fremkommet i mellemtiden, har bidraget til at fjerne usikkerhed med hensyn til lovens virkninger — og jeg forstod, at det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) var inde på det samme — finder jeg anledning til at gøre nogle bemærkninger.

Der er nemlig et og andet, som kan tyde på, at tiden arbejder noget for de opfattelser, som jeg gjorde gældende ved den nævnte førstebehandling. Jeg sagde dengang og var af den opfattelse, at det foreliggende lovforslag og kommissionsbetænkningen i for høj grad var præget af teoretiske betragt-

ninger; jeg mente også, de teoretiske betragtninger havde faet et sådant overtag, at man i nogen grad havde overset de praktiske virkninger af lovforslaget. Med andre ord, jeg mente, at man i for høj grad byggede på teori og også i nogen grad på formodninger og antagelser. Nu har, således som det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) sagde det, professor Fr. Vinding Kruse — jeg tror, jeg tør sige det meget forsigtigt — givet en tilslutning til en sådan opfattelse. Som man jo ved, og som det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) var inde på det, har professor Fr. Vinding Kruse gennemgået kommissionsbetænkningen og lovforslaget, og hans bedømmelse går bl. a. ud på, at på de i kommissionsbetænkningen, som han siger, almindeligt holdte frem og tilbage-betragtninger — hvor man på den ene og på den anden side kan sige meget forskelligt uden resultat, fordi, siger han, de afgørende erfaringer mangler — kan man selvsagt ikke bygge noget; navnlig kan man ikke foreslå en ny i erhvervslivet dybt indgribende lovgivning.

Professor Fr. Vinding Kruse er med andre ord af den opfattelse, at det ikke er forsvarligt at opbygge en lovgivning på kommissionsbetænkningens efter hans mening væge teoretiske betragtninger uden nogen dyberegående realitetsundersøgelse — og det er for ham det afgørende, forstår jeg — af en sådan lovgivnings virkninger i praksis.

Denne opfattelse synes jeg også nok man har fået bestyrket ved de oplysninger, som er tilflydt os under udvalgsarbejdet — i hvert fald de oplysninger, vi foreløbig har fået. Vi har jo heller ikke haft lejlighed til, som det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen sagde, at drøfte det med ministeren. Men foreløbig må man i hvert fald sige, at man er blevet bestyrket i sin opfattelse af de oplysninger, der er givet.

Alle de mange prisaftaler, de er, var jeg lige ved at sige, de fæle dyr i åbenbaringen, som socialdemokraterne altid peger på — jeg skal minde om det store antal prisaftaler, som det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) holdt frem, jeg vil tro, det var som et skræmmebillede for os her i det høje ting — og folk, som ikke kender ret meget til disse ting eller ikke kender disse ting indgående, kan meget let blive bytte for

[Weikop.]

en agitation gående ud på, at en monopol- og prislov som denne nødvendigvis må udstyres med alle mulige beføjelser og bemyndigelser. Nu forekommer det mig imidlertid, at det er de skadelige virkninger af aftalesystemet, som må være det ganske afgørende. Vi ved efter de oplysninger, som foreligger, at de prismæssige virkninger af de hidtil ophævede prisaftaler har været meget ringe og har været vanskelige at efterforske; i hvert fald har man ikke for tiden kunnet fastslå de prismæssige virkninger af en række aftalers ophævelse — så meget ved vi. Jeg tror, man uden overdrivelse kan sige, at der — foreløbig i hvert fald — er ført et meget svagt bevis for aftalernes skadelighed, et så svagt bevis, at man egentlig skulle tro, den højtærede handelsminister havde været betænkelig ved at fremsætte dette lovforslag uændret. Men jeg forstår, at handelsministeren tværtimod — sådan står det for mig efter de oplysninger, der er fremkommet — er mere sikker på lovforslagets rigtighed.

Nu er det jo ikke altid, at prisaftaler ophæves for at fremkalde prismæssige virkninger; det kan også gøres for at skaffe friere omsætningsforhold indenfor denne eller hin branche eller område. Om det nu er strengt nødvendigt at have en meget vidtgående aftalelov for at skaffe friere forhold, er ikke ganske åbenbart. Det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen var inde på det og har tidligere peget på, at domstolene i så henseende har taget sig af en del af de ting, som det foreliggende lovforslag omfatter. Såvidt jeg husker, var det ærede medlem inde på, hvad højesteretssagfører Bernt Hjejle mente om dette forhold. Det er jo bekendt, at domstolene i nogle tilfælde har været strengere i bedømmelsen af aftaler end f. eks. priskontrolrådet, og det fremgår også af de domme, der er givet oplysninger om i udvalget.

Det er derfor ikke så mærkværdigt, at man kan spørge sig selv, om nu tidspunktet er inde til at lovgive om aftaler, sådan som det foreslås, eller om ikke tiden snarere efterhånden er inde til at tillade virksomheder at indgå aftaler uden indblanding fra det offentlige side. Jeg er tilbøjelig til at tro, at mange fornuftige aftaler ikke kommer i stand, fordi man ikke ønsker en indblan-

ding, og fordi aftaler med den agitation, der har været ført imod dem, snart er ved at få et lidt odiøst præg over sig. Der har i lang tid f. eks. været talt om vanskeligheder indenfor tekstilindustrien. Det er omtalt flere gange i det høje ting. Nu er der også vanskeligheder for tekstilindustrien i andre lande, og der er højere toldsatser end herhjemme, men man ikke aftaler indenfor tekstilindustrien og beklædningsindustrien om deling af markederne, deling af varegrupperne og om prisberegninger og aftaler med aftagere, f. eks. indenfor den store beklædningsindustri og andre af denne art, ville føre til en bedre beskæftigelse, som både arbejderne og virksomhederne og i og for sig også den høje regering er interesseret i? Det kunne jo være, at beklædningsindustrien f. eks. kunne undgå at etablere et finansieringsselskab til formidling af metervareimporten fra udlandet, hvis der gennem aftaler kunne gives bedre sikkerhed for leverancer og priser, ligesom det også kunne føre til en bedre dækning af konfektionsindustriens behov.

Jeg ved meget vel, at man heroverfor kan sige, at sådanne aftaler også kan indgås efter det lovforslag, der foreligger, det ved jeg meget vel; men det, der holder virksomhederne tilbage, er, at de kan risikere en indblanding fra myndighedernes side, selv om aftalerne er nok så fornuftige. Jeg tror, at der vil kunne opnås en større effektivitet, hvis der blev truffet nogle fornuftige og rimelige aftaler. Effektiviteten er jo et meget vigtigt spørgsmål, og det har professor Vinding Kruse også været inde på. Hans synspunkt er, at en industriel eller kommerciel virksomhed må siges at arbejde effektivt, når den fabrikerer eller fordeler sine varer bedst muligt til de billigste priser. Endvidere siger han, at der findes ingen erfaring for, at et embedskontor kan sikre erhvervsvirksomhedernes effektivitet bedre end erhvervslivet selv. Man kommer unægtelig ved gennemlæsning af professor Vinding Kruses redegørelse meget let ind på, om myndighederne ikke alene burde beskæftige sig med aftaler, hvor der kan foreligge formodning om, at aftaler fører til utilbørlig udnyttelse af befolkningen. Jeg vil formode, at det ville være produktionsfremmende, og jeg synes egentlig, at socialdemokraterne, der ligesom vi ønsker produktionen frem-

[Weikop.]

met mest muligt, skulle overveje dette og undersøge en sådan tankegang. Jeg mener, at den slet ikke skulle være fremmed for socialdemokraterne, der dog er enige i — sådan har jeg også forstået det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) — at aftaler kan fremme en god arbejdsfordeling og en fornuftig rationalisering. Derfor synes jeg ikke, at det skulle være så svært at mane agitationens aftalespøgelse i jorden.

Produktionens fremme er noget meget afgørende, og derfor forstår jeg også knap, at den højtærede minister ikke har ladet forslaget om forbud mod faste bruttopriser falde. Jeg synes, at de erfaringer, man stadig høster f. eks. med hensyn til mærkevarerundersalg, viser, at et sådant undersalg på lidt længere sigt vil kunne skade stabiliteten i produktionen af sådanne varer. Jeg husker meget vel, at den højtærede minister ved den forrige førstebehandling af lovforslaget gravede prisberegninger op, der var ikke mindre end 16 år gamle, for at vise bruttoprisernes virkning på visse artikler, jeg tror, det var toiletartikler. Ministeren erklærede dengang, at et sådant 100 pct.s avancetillæg på fabrikernes salgspris var en prisdannelse, man ikke skulle holde hånden over. Selvom jeg ikke er nogen større tilhænger af mærkevarer, kan jeg ikke se, at der, så længe der ikke er monopol på sådanne varer, sker nogen større ulykke ved de prisberegninger, som ministeren trak frem, for er der ikke monopol, kan folk købe de pågældende varer i de virksomheder, der beregner en lavere avance eller lavere pris eller er i stand til at beregne en lavere avance eller lavere pris. Det må være afgørende, at folk ikke er underkastet et monopols forgodtbefindende.

En ting er imidlertid at fremhæve nogle store avancer til skræk og advarsel — for det må vel være meningen — noget helt andet er, og det må være det afgørende, hvilken avance der er fornøden for afsætningen og hermed for produktionen af de pågældende varer, og her er vi efter min opfattelse ved kærnepunktet. Jeg tror, det er en meget uheldig ting bare at kaste nogle avancer i grams og bruge dem til støtte for et forbud mod faste bruttopriser. Jeg synes heller ikke, at det må glemmes, at domstolene vil kunne gribe ind overfor mindstepriser, som

overfor andre konkurrencereguleringer, hvis de må anses for samfundsskadelige. Jeg synes derfor, at det grundlag, hvorpå handelsministeren bedømmer bruttoprisernes skadelige virkninger, er altfor svagt, og jeg synes også, at den senere tids tildragelser viser det. Det er, som om den højtærede minister jager elefanter, men det er såmænd bare små myg, det drejer sig om! Hele dette spørgsmål er for vigtigt til, at små ting, der agitatorisk benyttes, vel for at tækkes ukyndige på dette område, i givet fald skal bruges til at hemme produktionen.

Når jeg har fundet anledning til at sige disse ting, er det, fordi jeg er alvorligt bange for virkningerne — jeg siger udtrykkeligt virkningerne — af det genfremsatte lovforslag. Jeg tror, vi hæfter os for stærkt ved de nødvendige foranstaltninger, man måtte træffe på prisområdet under og umiddelbart efter krigen, således at vi ikke helt kan frigøre os for restriktionstankegangen.

Hvis man nu gik ind på en helt anden tankegang, f. eks. den, hvilke virkninger det ville have for produktion og forbrug, hvis vi ikke havde en vidtgående pris- og monopollov, kunne jeg lide at stille handelsministeren det spørgsmål, hvad ministeren egentlig mener der ville ske, hvis vi blot havde en lov, der gav myndighederne mulighed for at skride ind overfor aftaler og monopoler, der førte til utilbørlige pris- og afsætningsforhold; med andre ord undgik indblanding, medmindre myndighederne havde formodning om, at aftalerne havde ført til direkte uheldige forhold. Jeg ved godt, at det kan være svært at sige, men vi har dog noget at støtte os til alligevel. Hvad der i så fald ville ske, er ikke noget, man kan sige med 100 pct.s sikkerhed, men jeg er dog ikke helt utilbøjelig til at tro, at der såmænd ikke ville ske stort andet end en begrænsning af administrationen, og mon det ikke vil vise sig, at de få ulemper, der ville opstå, intet var at regne mod de fordele, der ville opnås gennem produktionsfremmende aftaler og hele det initiativ, der sikkert ville blive fremkaldt ved, at erhvervene følte sig langt friere uden indblanding fra myndighedernes side, selvom bruttopriser eller andet indgik i aftalerne? Man må huske på, at hvis der opstod virkelige „udskejelser“, ville domstolene, som det er sagt flere gange, alligevel kunne tage

[Weikop.]

sig af det uden at have en så vidtgående lov som den, vi her behandler.

Det kan være lovlig meget forlangt, at handelsministeren skal svare på stående fod, og jeg kunne også tænke mig, at en sådan tankegang ligger ministeren fjernt. Vi drøftede imidlertid så mange tanker og så mange forhold i det udvalg, der har været nedsat, så der er vel ingen, der kan have noget imod, at man også drøfter en sådan tanke. Jeg er klar over, at vurderingen af virkningerne må bero på et skøn, og på grundlag af oplysninger, vi kan få udefra, og med den erfaring, jeg har haft på andre områder, vil jeg straks sige, at jeg ikke mener, at et skøn fra folk, der har indlevet sig i de daglige restriktioner, er så meget værd. Det viser sig altid, at deres tankegang i for høj grad kredser om restriktionernes nødvendighed, så det vil i givet fald være fornødent at gå andre veje for at nå til et grundlag eller et skøn, der ikke skal blive for ensidigt.

Vi vil som hidtil være med til at drøfte det fremsatte lovforslag indgående, men når handelsministeren mener, at usikkerhedsmomenterne i nogen grad skulle være fjernet, må jeg gentage, at heri er jeg ikke enig. Der er efter min mening ikke taget hensyn til de oplysninger, som er fremskaffet, men den højtærede minister mener måske, at det er for tidligt. Jeg tænker her blandt andet på de oplysninger, som handelsministeren har fremskaffet, og naturligvis må alle de nye oplysninger, der foreligger, tages med i betragtning. Vi er fremdeles af den opfattelse, at en lovgivning på dette område skal være så enkel og klar som overhovedet muligt, hvis den anses for påkrævet, og at man kun bør tage de absolut vigtigste bestemmelser med. Det er vort ønske, fordi vi har den tro, at dette vil være til fordel for både produktion, arbejdere, erhvervsliv og for forbrugere.

Bertel Dahlgaard: Angående det radikale venstres synspunkter med hensyn til det foreliggende lovforslag kan jeg nøjes med at henvise til de udtalelser, jeg fremsatte, da lovforslaget var til behandling den 14. januar i år. Disse udtalelser findes i folketingstidende, spalte 2289 og følgende.

I den forløbne tid er der tilvejebragt

et overordentlig omfattende materiale til belysning af de mangesidede problemer, en monopollovgivning berører. Jeg tror, man kan sige, at der ikke er noget problem, som søgelyset ikke har været rettet imod fra erhvervslivets side, fra økonomisk og juridisk hold og fra folketingets udvalg. Der foreligger nu alt det materiale, som kan være ønskeligt for, at folketinget kan tage sin beslutning. Kun på et enkelt punkt kunne der måske endnu være en oplysning at indhente.

Som bekendt gennemførtes i 1953 i Sverige loven om konkurrencebegrænsning, som trådte i kraft den 1. januar i år. Denne lov indeholder, som det vel også er bekendt, et direkte forbud mod bindende bruttopriser i detailhandelen, idet monopoltilsynet, det såkaldte næringsfrihedsråd, dog kan dispensere fra forbudet. Forbudet mod bindende bruttopriser i Sverige er dog først trådt i kraft den 1. juli i år. Det var vel værd at prøve på at få oplyst, om den korte tid, forbudet har været gældende i Sverige, afgiver erfaringer med hensyn til forbudets virkninger og erhvervslivets reaktioner overfor det og eventuelt med hensyn til anvendelsen af den dispensationsbestemmelse, som findes i den svenske lov, erfaringer, som formentlig kan være til nytte for os her i tinget under de fortsatte overvejelser.

Jeg skal da udtale håbet om, at tinget må gøre sit arbejde færdigt i indeværende folketingsår. Også for erhvervslivet er det formentlig bedst, at den usikkerhed, der har hersket i nogen tid med hensyn til den fremtidige lovgivning på dette område, kan bringes til ophør. Jeg tror iøvrigt, at den offentlige debat, der har været siden forslagets fremsættelse, har været meget gavnlig. Den har afklaret begreberne, så at den overdrevne og ensidige kritik efterhånden er skilt fra og på den anden side de svage sider i det foreliggende lovforslag har tegnet sig klarere. Det forekommer mig, at der i det hele taget gennem den offentlige drøftelse er tilvejebragt en rolig og saglig atmosfære omkring disse problemer, som kun kan være gavnlig for sagens endelige behandling her i tinget.

Må jeg forresten i anledning af en udtalelse af den sidste ærede taler sige, at det er mig ikke muligt at se, at Vinding

[Bertel Dahlgaard.]

Kruses betragtninger og lovudkast underbygger den meget ensidige og, som det synes, meget løse argumentation, det ærede medlem hr. Weikop fremsatte under behandlingen her i januar. Må jeg føje til, at jeg iøvrigt synes, at Vinding Kruses betragtninger er velegnede til at indgå i de videre overvejelser. Jeg synes dog nok, at professoren kunne have undgået den arrogante bemærkning om, at den gældende domstolspraksis har været trustkommissionen ubekendt. Det er en helt urimelig og ubegrundet bemærkning, men det er en sag for sig. Jeg gør iøvrigt i denne forbindelse opmærksom på, at der i trustkommissionens betænkning er optaget en redegørelse fra prisdirektoratet, der indeholder oplysninger netop med hensyn til domstolens praksis på principielle områder.

Jeg skal da anbefale lovforslaget til fortsat saglig, og jeg håber også energisk, behandling her i tinget.

Tholstrup: Da vi havde dette lovforslag til behandling i januar, forelagde vi fra retsforbundets side et meget enklere lovforslag om oprettelse af et næringsfrihedsråd udfra den betragtning, at næringsfrihed er den allerbedste måde at opnå den frie konkurrence på, som igen er den allermest virksomme priskontrol og en hindring for opståen af monopoler og truste. Det er imidlertid netop en række andre love i den danske lovgivning, som hindrer denne næringsfrihed. Der er for det første toldloven, som giver præference, ofte til ikke helt effektivt arbejdende virksomheder, og der er valutaloven fra 1932, som på samme måde virker protektionistisk, idet store varegrupper holdes borte fra det danske marked, og der på denne måde faktisk gives danske virksomheder monopol.

Etableringsfrihed er vel den vigtigste af alle friheder, når det gælder om at bryde monopoler og truste; ikke alene opnås billige priser for forbrugerne, men samtidig bevares en sund struktur med plads til både store og små virksomheder. Det er så glimrende udtrykt — tillæg B. 1953—54 sp. 1553 — i den beretning, som blev afgivet af udvalget fra januar, hvor den frihandelsindstillede Grossist-Sammenslutning af 1930 bl. a. siger følgende:

„Fra Grossist-Sammenslutningens side er det tidligere påpeget, at priskontrolrådets registrering af de anmeldte prisaftaler i praksis betød, at myndighederne ligesom satte et blåt stempel på konkurrencebegrænsningen i stedet for at modvirke den, og Grossist-Sammenslutningen har udtrykt ønske om, at man ophævede den af varemangel og krigstid prægede lovgivning om priser og i stedet fremsatte forslag til en trustlov, der kunne sikre en effektiv konkurrence og en fri erhvervsudøvelse, d.v.s. fjerne alle mere eller mindre skjulte hindringer for etableringsfriheden.“

I 1903 ophævede man hartkornsskatterne og indførte indkomstskatterne i stedet. Det betød, at jorden blev dyrere, og derfor krævedes større kapital ved nyetablering. Nu er der heldigvis udsigt til, at hartkornsskatterne kommer tilbage og denne gang også kommer til at gælde byens jord med det enderesultat, at byggegrundene vil kunne overtages uden købesum; men det er jo ikke gennemført. Andre love, der vanskeliggør nyetablering, er afgiftslovene, som betyder, at forretningerne ikke alene skal skaffe driftskapital til at sætte i varelager, men også store beløb, som skal sættes i afgifter, der er lagt på varerne.

Dette vil blive yderligere forværret, hvis regeringen får held med sine toldplaner, og hvis det ærede medlem hr. Erhard Jakobsen får påvirket sit parti til yderligere omsætningskatter. Alle disse love, som jeg her har nævnt, forbedrer stillingen for de bestående og konsoliderede virksomheder, men gør det næsten håbløst for ungdommen at etablere sig og dermed skaffe konkurrenceprægede forbrugerpriser.

Ifølge beretningen har vort forslag fra januar om oprettelse af et næringsfrihedsråd ikke været behandlet af udvalget, som iøvrigt ikke blev færdigt. Det ville derfor have været naturligt, om dette lovforslag var blevet genfremsat i år, men vi vil i stedet forbeholde os ret til at komme med ændringsforslag ved anden behandling. Til mit lovforslag i januar om et næringsfrihedsråd sagde det ærede medlem hr. Thorvil Kristensen, at det ikke kunne bruges i sin helhed, men at der måske nok var noget deri, der kunne bruges. Han sagde samtidig, at det var det stærkeste indgreb i

[Tholstrup.]

konkurrencefrihedens grundsætning, han havde set. Ja, men det var sandelig også meningen, når det drejer sig om kontrakter afsluttet med det formål at forbeholde sig kagen til indre deling mellem nogle få personer på bekostning af de mange, sammenrotning, som det hedder i den amerikanske Shermanlov af 1890. Det ærede medlem hr. Weikop mente, at vi havde råd nok her i landet, men glemte at tage i betragtning, at næringsfrihedsrådet skulle afløse hele det nuværende priskontrolråd, altså et lille, godt råd i stedet for et stort og kostbart. Iøvrigt har man i Sverige nedsat et sådant næringsfrihedsråd. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard sagde dengang, at det går ikke an at forbyde eller ophæve alle de aftaler, det her drejede sig om, og mente, at de kunne være naturlige og nyttige. Det er muligt, at der er aftaler, som ikke skader, men spørgsmålet er, om ikke hovedparten af disse lige så godt kunne undværes, for hvis landet ligger sådan, at aftalerne virkelig betyder fordelagtige forbrugerpriser, bliver det jo ikke nemt for nye at komme ind og konkurrere. Men til gengæld tvivler jeg ikke om, at mange af de ældre og velestimerede forretninger, selvom de har en noget trustlignende karakter på adskillige områder, er beskedne og konservative i deres krav om fortjeneste og udbytte. Det har jo altid været god, gammel købmandsskik ikke at tage ublu fortjeneste, bl. a. netop for ad denne vej at holde konkurrencen ude — et sundt princip, som er til gavn for landet, men som undertiden benyttes som en sovepude, der hindrer fremskridtene. Tænk, hvis man kom så vidt, at priskontrolrådet, hvoraf det ærede medlem er medlem, skulle godkende alle pris-aftaler i stedet for blot at registrere dem og have påtaleret, så tror jeg ikke, der var ret mange af dem, der blev godkendt. Og kunne lovgivningen nå så vidt, er det muligt, at § 7 i mit forslag i januar kunne blive overflødig.

I det foreliggende lovforslag opretholdes

det meste af priskontrollen, og samtidig opretholder man varedirektoratet, for det er vel meningen, at det skal fortsætte i henhold til det forslag om forlængelse af vareforsyningsloven, som den højtærede handelsminister har fremsat skriftligt i dag. Dette varedirektorat modarbejder på mange områder lavere priser, ikke alene ved at hindre varerne i at komme ind og derved give monopol til danske fabrikker, men også ved at kontingentere importen, således at der uddeles importmonopoler med dertil hørende store og urimelige fortjenester. De to direktorater koster statskassen 11 mill. kr. foruden det, det koster erhvervslivet, som skal besvare henvendelser og skrive ansøgninger, og skal vi regne med den nye Thorkil Kristensenske teori om skatter, ca. 20 mill. kr. for skatteyderne. Beløbet kunne spares og omsætningsskatterne derved nedsættes med samme 20 mill. kr. Et pænt skridt henimod at billiggøre varerne, men ingenting i forhold til det, som varerne ville blive billigere ved ophævelsen af de to love og erstatning af prisloven med en enkel og klar lov omhandlende pris-aftaler, og som ikke behøvede at koste ret meget i administration.

Jeg vil tillade mig at komme med nogle eksempler, hvor priskontrollen ikke har grebet ind: et område, som iøvrigt også vedrører etableringsfriheden, bl. a. ved fordyrelse af byggeriet, nemlig den licitationsordning, som stiltiende er godkendt, hvorefter de billigste tilbud ved licitation ganske enkelt udskydes. Generende konkurrence frabedes! Jeg har nævnt det monopol, som statsbanerne har, og som i mange tilfælde er i vejen for, at en chauffør kan gå over til at blive selvstændig vognmand, fordi ruterne i forvejen er koncessioneret, og for småskipperne, som i adskillige tilfælde kunne sejle langt billigere end det, det reelt koster statsbanerne. Her hindrer man altså styrmanden i at blive kaptajn på sin egen skude. Selvom befolkningen måske nok opnår billigere fragt på visse områder, takket være denne politik, må de dog betale

[Tholstrup.]

for den på andre måder, bl. a. gennem de store milliontilskud, som statsbanerne modtager, men som — for igen at holde os til den Thorkil Kristensenske teori — betyder større udgift end fordel. Samtidig udnyttes dette trafikmonopol groft gennem takstpolitikken og på anden måde. Jeg nævnte i fjor, hvorledes man forbinder en turist-rutes koncession med benyttelse af færgerne, hvor man ikke tillader, at en turistvognmand kører sine passagerer til Gedser og lader en anden bil afhente passagererne i Grossenbrode for at køre dem videre for at spare overførslen af turistbilen og måske derved nedsætte nyttetiden af køretøjerne. Nej, ifølge koncessionen skal bilerne med over, så statsbanerne kan få den indtægt og samtidig styrke sig selv i konkurrencen med de private, som er tvunget til at benytte statsbanernes færger. Vi så det nylig, da dette monopol var ved at blive brudt på Store-Bælt, hvor man på forskellig måde chikanerede den private rute. Men man kan sandelig også se, hvordan monopolet benyttes i Københavns nærtrafik, som utvivlsomt er en af de bedste forretninger for statsbanerne. Her tages billetpriser, som private rutebiler nemt kan konkurrere med, men ikke må. Indtil der foreligger et klart regnskab, som siger, at denne del af statsbanerne kun sundt hviler i sig selv med tilstrækkelig fortjeneste til afskrivninger og rimelige henlæggelser, vil jeg påstå, at her tages grove overpriser for billetterne.

Dette er en tyngende udgift ikke alene for beboerne udenfor byens kerne, men også for byens beboere, når de skal i skoven om søndagen, altså en udnyttelse af monopolet, som hemmer folk i at bo i sunde og frie omgivelser og i på en billig måde at komme ud og nyde den friske luft og naturen i fritiden.

Jeg kan nævne mælkeмоноpolet. Ved sidste behandling blev det påvist, at det var en urigtig opfattelse, når man mente, at der var sket en billigørende ændring fra før mælkeмоноpolets tid, da mælken blev fordyret med 100 pct. fra stalddør til forbruger, til nu, hvor fordyrelsen kun var 50 pct. Den er stadig 100 pct. Man er ikke mere sikker på, at mælken er billigere for befolkningen nu end under frie forhold, end at man ikke tør frigive mælkeimporten

fra landet til København. Mælkeмоноpolet er til for dem, der sidder med det. En enkelt indehaver på et af de mindste engrosmejerier tjente således, som tidligere nævnt her, 1 mill. kr. på 7 år udover sin normale fortjeneste. Der er altså nok at tage fat på for et næringsfrihedsråd.

Der kan være grund til at nævne kartoffelmelsмоноpolet, som den højtærede handelsminister ikke finder anledning til at ophæve ved at give indførslen af sagamel fri.

§ 1 i lovforslaget om næringsfrihedsrådet tilsigter både at skaffe forbrugerne billigere varer og at skabe gode produktionsvilkår. Der vil nok være nogle, der mener, at disse to interesser er i modstrid med hinanden; men det behøver de jo ikke at være, og her kan jeg igen henvise til den frie konkurrence som den bedste måde at sikre disse to ting på, nemlig ved at bidrage til at gøre afstanden mellem producentens pris og forbrugerprisen til den mindst mulige. Det er enhver god købmands opgave. Den gode købmand, det er ham, der køber dyrt og sælger billigt — som f. eks. den smørgrosserer, der ved at give en øre mere for kiloet af smør, end f. eks. andelssmørsalgsorganisationerne var i stand til at betale, fik varerne at handle med. Var han så i stand til på en mere smidig måde at få varen frem på butikkens disk en øre billigere end konkurrenterne, havde han sikkerhed for at få en god, stor, blomstrende forretning.

Men vi har snart ikke flere private smør-eksportører, som kan sørge for, at varerne kommer frem i den bedst mulige tilstand og på den hurtigste måde. Her ser vi et salgsmonopol, som efterhånden har vokset sig stort og stærkt og næsten er ubrydeligt, til skade for samtlige producenter af smør, som i dag må nøjes med en lavere pris end den, der kunne opnås under frie konkurrencevilkår, hvor man utvivlsomt ville tage reklamen og andre moderne metoder i sin tjeneste. Medens prisen for de fleste andre fødevarer, såsom kød og flæsk, fisk og grønsager, er steget 3—4 gange siden før krigen, er smørprisen kun steget ca. 2½ gang. Der er for mig ingen tvivl om, at smørret kunne indtage sin naturlige plads med samme prisforhold som før krigen, hvis man opgav den stædige fastholden ved monopolet og

[Tholstrup.]

lod forretningsfolk benytte moderne salgsmetoder. I stedet klamrer man sig til en langtidsordning, som køberlandet meget nødtigt så forlænget.

Da man tidligere angreb de dårlige priser, undskyldte mejeriproduktsmonopolet sig med, at så længe der var centralkøb, kunne man ikke frigive. Da man så fra engelsk side ville opgive centralkøbet, turde man heller ikke frigive. Det ser for mig ud, som om det er bevarelsen af magten, det drejer sig om, den sætter man meget højere end højere priser for smørret; og her står regeringen jo bagved og støtter det monopol, som gør, at Danmark går glip af måske 100 mill. kr. i importindtægter i det kommende år.

En af diktatorerne, formanden for mejerierne, Søren Overgaard, blev den 26. august interviewet i „Landet“ og sagde her:

„Uanset om den centraliserede handelsbånd løsnes noget, så det ikke mere er de enkelte landes regeringer, der køber, har udviklingen også i England ført med sig, at det bliver enkelte store kunder, der overtager handelen og foretager indkøbene. Derfor vil vi også, hvis vi vil sikre os rimelige priser, være nødsaget til at fortsætte med en vis form for centraliseret salg, og det er ud fra disse betragtninger, vi har bygget landbrugets salgsorganisationer op.“

Det er netop dette, at man har bygget nogle salgsorganisationer op, store kontorer med hundreder af ansatte, der gør, at man nu ikke kan tænke sig at åbne for friheden. Vi ser de samme kontorens hensynsløse behandling af mejerier, som prøver at klare sig selv. Kun når et enkelt af disse er tilstrækkelig kapitalstærkt og har tilstrækkeligt med courage, har det kunnet modsætte sig diktaturet. Ved offentlighedens omtale af Kavlisagen kom det frem, at de små mejerier, altså de ikke-kapitalstærke, mod deres vilje havde bøjet sig for diktatorernes krav. Under sagen kom der lidet flatterende oplysninger frem om, hvorledes man ville bekæmpe Kavlis produktion, bl. a. med falske påstande om konkurrenceskadelige undersalg og med trusel om boykot. Iøvrigt er den osteprisaf tale, som er lavet mellem danske mejerier og amerikanske producenter, en gentlemanaftale, nu forbudt

ifølge den amerikanske Sherman Act, så man kan ikke vente, at den har ret lang levetid.

Staten har sin store andel i, at der her er opstået et monopol, idet staten billigede, at de store fonds, der var blevet opsamlet, uden videre blev fællesorganisationernes ejendom, således at det kostede store tab for de mejerier eller enkelte bønder, der ville melde sig ud; altså man konfiskerede privat ejendom og samlede den kollektivt. Det understreger, at der er nok at gøre for et næringsfrihedsråd.

Vi kan derfor ikke støtte det fremsatte lovforslag, men må arbejde for at få oprettet næringsfriheden og retten til at etablere sig uden lovskabte hindringer.

Rager: Ved tidligere lejlighed, hvor vi har drøftet trustloven, har jeg gjort opmærksom på, at jeg syntes, det var heldigt, forinden sådanne betænkninger blev forelagt offentligheden, at de i disse betænkninger interesserede virksomheder og institutioner fik anledning til at gøre sig bekendt med indholdet og eventuelt gøre deres bemærkninger til dem.

Jeg erindrere om det ikke helt heldige, der skete i sin tid, da man udsendte den første betænkning om kalk-, kridt- og mørtelbranchen; der blev fra de implicerede virksomheders side rettet en kritik mod den afgivne betænkning. Jeg har nu den glæde at se, at det i den betænkning, der i foråret er afgivet om planglasbranchen, er anført, at forinden redegørelsen blev fremsendt til handelsministeren, fik de implicerede brancheforeninger og nogle nærmere angivne virksomheder lejlighed til at knytte bemærkninger til det udkast, der var udarbejdet som grundlag for betænkningen. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke for, at man her har fulgt den vej, jeg gerne ønskede man gik.

Jeg er opmærksom på, at man på side 36 i betænkningen i kapitel VI, der hedder „Sammenfatning og slutbemærkninger“, har givet en sammenfattende oversigt, og at man her har taget hensyn til de bemærkninger, som branchens organisationer og visse enkeltvirksomheder har haft at gøre til kommissionens fremstilling og udtalelser. Jeg går ud fra, at man dermed selv indrømmer, at det har været en forbedring, at man

[Rager.]

er gået denne vej. Man har ikke direkte anført i betænkningen, hvilke bemærkninger de pågældende virksomheder eller brancheforeninger havde at gøre, og det er måske heller ikke nødvendigt. Jeg ved ikke, hvad motiveringen er for, at man ikke har gjort det, men da der ikke, efter at denne betænkning er fremkommet, fra de pågældende er rejst nogen kritik, sådan som det i sin tid skete med den af mig førnævnte branche, må jeg gå ud fra, at deres tavshed betyder, at de i virkeligheden kan tiltræde betænkningen.

Det forekommer mig, at meget er vundet ved, at man nu endelig er gået den vej. Men hvorfor mon man egentlig igennem mange år har været så stædig? Ja, det kan ikke nytte, at jeg vil bebrejde den nuværende handelsminister det, men der må jo være nogen før den nuværende handelsminister, der har været mere stædig, end klædeligt er. Tak for det, der nu er sket.

Ministeren for handel, industri og søfart (Lis Groes): Jeg vil gerne takke de ærede ordførere for den tilslutning, de i dag har givet lovforslaget. Jeg vil også gerne benytte lejligheden til at takke udvalget for det store arbejde, der er gjort, og for den videbegærlighed, udvalget har udvist; denne videbegærlighed har jo medført, at vi har fået suppleret vort materiale meget væsentligt.

Jeg vil endvidere gerne takke for det tilsgagn, der er givet i dag om en fordomsfri drøftelse, og for den direkte opfordring, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard gav til en energisk udvalgsbehandling.

Bruttoprisproblemet har atter i dag været fremme i søgelyset, og det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard spurgte, om der ikke var erfaringer at hente fra Sverige, hvor man har indført et forbud mod de bindende bruttopriser, trådt i kraft i juli i år. Jeg kan oplyse, at det er tanken at undersøge nærmere, hvilke erfaringer man har gjort i Sverige, og jeg vil senere overfor udvalget kunne redegøre herfor.

Det ærede medlem hr. Weikop mente, at jeg ikke alene var tilbøjelig til at gøre en myg til en elefant, men endog gik så vidt, at jeg gjorde små myg til elefanter. Dertil vil jeg gerne sige, at man skal være noget

varsom med, selvom det kun drejer sig om meget små beløb, selvom det kun drejer sig om femører, deraf at drage den slutning, at disse femører er myg; de kan udmærket, når de betales af de mange forbrugere og betales ofte, løbe op til millionbeløb. Det synes jeg vor betænkning og de mange enkeltundersøgelser, der har været foretaget, klart viser.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Poul Hansen (Kalundborg): Jeg tillader mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

I skrivelse af dags dato meddeler statsministeren, at han ønsker her i tinget skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje i Grønland.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Herved har jeg den ære for det høje folketing at fremsætte *forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje i Grønland.*

Lovforslaget må i første række ses på baggrund af den i 1953 gennemførte ændring i grundloven, der nødvendiggør, at der for Grønland indføres bestemmelser om domstolskontrol med administrativ frihedsberøvelse i lighed med de bestemmelser, der i folketingssamlingen 1953—54 er gennemført for det øvrige land. Når forslag til opfyldelse af grundlovens bestemmelser herom ikke har kunnet fremsættes samtidig med de for det øvrige Danmark gældende lovregler, skyldes det, at forslaget har måttet afvente behandlingen i det grønlandske landsråd i sommeren 1954.

Administrativ frihedsberøvelse er og har hidtil været en sjælden foreteelse i Grønland, idet det i praksis så godt som ude-